

ПРИСВЯТА

Високо в небі соколи літали!
Далеко в море гості випливали,
І парус парус парус доганяв.

Надувши груди білі, йшли фрегати,
Над морем місяць уставав солдатом
І просторінь шляхів охороняв.

Веселий день любові кочової!
На палубі вино і брязкіт зброї,
І плескіт хвиль, неначе крик коня.

Надувши груди білі, йшли фрегати,
Над морем місяць уставав солдатом
І просторінь шляхів охороняв.

Любовна міць на палубі рухливій,
На кораблі, що йде, мов білий привид,
Й зорю на щоглу, як ліхтар, підняв!

Надувши груди білі, йшли фрегати,
Над морем місяць уставав солдатом
І просторінь шляхів охороняв.

Забирайте же с собою в путь, выходя из мягких юношеских лет в суровое, ожесточающее мужество, — забирайте с собою все человеческие движения, не оставляйте их на дороге: не подымете потом!..

Н. В. Гоголь

Nein! hier hat es keine Noth
Schwarze Mädchen, weisses Brot!
Morgen in ein ander Städtchen:
Schwarzes Brot und weisse Mädchen.

J. W. Goethe

But the standing toast that pleased me most
Was, "The wind that blows, the ship that goes,
And the lass that loves a sailor!"

C. Dibdin

O navis, referent in mare te novi
Fluctus!

Horatius

Забирайте ж із собою в путь, виходячи з м'яких
юнацьких літ до суворої, жорстокодійної муж-
ності, — забирайте з собою всі людські піру-
хи, не лишайте їх на дорозі: не знайдете потім!

Н. В. Гоголь

Ні! Все добре на землі:
Чорна дівка, білий хліб!
Завтра в інший край мандрівка:
Чорний хліб і біла дівка.

J. W. Goethe

Але завше я пив лиш за те, що любив,
Лиш за «Вітер, що дме, корабель, що пливе,
За дівча, що любить матроса»!

C. Dibdin

О корабле, тебе вже мánить хвиля
Моря!

Horatius

Сиве волосся до чогось зобов'язує. Старечі ноги йдуть уже просто до могили. Багате досвідом життя лежить переді мною, як рельєфна мапа моєї Республіки. Скільки-то води утекло з того дня, коли я, молодий, зелений юнак, окунувся в життя! Зараз мені — за сімдесят, мене тормосить іноді ломота, руки дрижать, і на очі набігає сльоза. Тоді я наказую розтопити кану, кладу на підставку ноги і стежу вогники над деревом. Це такий архаїзм тепер — топити дровами, але не нарікайте на мене — я згадую свою давню юність.

Дивлюся, як перебігає прекрасний вогник, символ вічного переходу енергії й розкладу матерії, простягаю до нього руки, і він гріє мої долоні, на яких лінія життя доходить уже до краю. Старість до чогось зобов'язує.

Сьогодні я бачив нашу надзвичайну «Білу пустелю». Молодий кінорежисер із повагою потиснув мені руку й захоплено подивився в вічі. «Він не може висловити всієї радості з того факту, що бачить мене. Він радий, що бачить мене здоровим, і запрошує до себе в ательє. Він за моїми книжками вивчав кінематографію. Він перекаже товаришам по роботі, що великий чоловік (це я) ошчасливить їх візитою». Аж утомив компліменти. Я ще раз потиснув йому руку і лишився на самоті.

«Біла пустеля» дійсно шедевр. Такі картини з'являлися у нас раз на десятиріччя і стояли, як маяки. Ви пам'ятаєте, певно, «Народе, встань!», «Останній

клич» та «Китайське сонце»? Що діялося в пресі з приводу «Повісьте прапор над морями!»? І, нарешті, передостанній велетенський славетний Семпера Травиці — «Народження інтернації». Була спеціальна демонстрація шкіл. Діти носили прапори і плакати по вулицях, вигукуючи Травиці: «Спа-си-бі, дя-дю Сем-пере! Ві-та-є-мо дядька Сем-пера!». Мікрофони збирали всі привітання і доносили їх до вух Травиці, що саме сидів біля кани в моїй кімнаті.

Тепер я знову мав щастя побачити на екрані новий крок наперед. Кіномистецтво дійшло апогею. Якими смішними здались мені витвори його на зорі існування. Ми, пригадую, ніяк не могли погодити між собою питання: «Мистецтво кіно чи ні?». Ви бачите, які ми були по-дитячому нерозумні і яким дурницям віддавалися.

Наші кроки в кіно були спробами дитини, що вчиться ходити. Батьки наші винайшли фотографію. Ми цю фотографію пристосовували до фіксування руху. Віддрукувавши позитиви, ми рухали їх перед щільною в картоні. Завдяки тому, що око має властивість затримувати в собі певну долю секунди все те, що воно бачить, ми мали безпереміжний рух. Це був примітивний стробоскоп або ще з десяток назв, якими це приладдя називали різні винахідники. Платівки скляні поволі зійшли на нескляні. Апарат знімальний відповідно реконструювався, винайдено було плівку, і з'явилися перші метри величезного мистецтва, що його зведе тепер — Мас-Кіно-Мистецтво.

Вогники в кані стрибають і потріскують, вони пустують, як дітвора. Мені починає боліти серце. В цьому немає нічого дивного: повертаючи до молодих років,

і сам стаєш ніби молодший, серце мусить більше працювати, а воно ж — стара калоша — моє серце. Гей, однолітки, чи й вам так болять часом серце? Та де! — Тих узяла могила, а решта замкнулася в баштах по-важної старості.

Мені нема чого ховатися з тим, що було. Старість не може казати неправду. Нащо вона їй здалася? Кого їй треба задобрити або перед ким замовчати? Вже видно край дороги і неминучість. Проживши життя, можна мати мужність нарешті подивитися всім у вічі.

Я затулююсь рукою і дзвоню до фільмотеки. Я тепер дуже поважна людина, і до моїх послуг завжди ціла фільмотека країни. Я кажу в мікрофон декілька слів майстрові фільмотеки. Він умовляється з братом циклу історій. «Зачекайте хвилинку, То-Ма-Кі, — чую я голос майстра, — електричні розряди тепер заважають передавати фільм. Але з метеорологічної станції передають: насувається повітряна вільгість. Приготуйте ваш екран». То-Ма-Кі — це звуть так мене — Товариш Майстер Кіно — найвище звання для кінематографіста. Я устаю від кани, одсуваю завісу перед невеличким екраном і заземлюю один дріт. Ставлю довжину хвилі 725 і спокійно повертаюсь до вогню кани.

Я сиджу мовчки. Родини я не маю. Розлетілися всі по світі, розійшлися. Тепер старший син відбуває повітряні рейси Оде — Індія. Я іноді дістаю від нього привітання з дороги. І разом з його голосом чую плескіт океану під його безшумним самолётом. «Тату, — гукає він мені, — я бачу хвилі, що посивіли, як твоє волосся! Тату, зараз буде буря! Я забираю височінь. Ось мене вкрила росаю хмара. Привіт тобі, тату!»

Ярина Цимбал. Роман як освідчення в любові. 5

Майстер корабля 17

«Майстер корабля». Інші редакції та варіанти 244

Нариси 265

Голлівуд. 265

Історія майстра. 271

«Сумка дипкур'єра». 273

Морями на Сорочинці. 278

Василь Кричевський 284

Примітки. 286

Пояснення слів 297